

ОТСТУПАЊЕ У УСЛОВИМА ПРИМЕНЕ АБХ СРЕДСТАВА

Отступање је вид дејства у којем се снаге одвајају и удаљују од непријатеља, а може се предузимати са различитим циљем зависно од тога шта се жели постићи. За наше разматрање је важно истаћи да су сви предузети поступци и мере у отступању увек и првенствено срачунати на то да снаге избегну уништење и да се доведу у повољнију ситуацију за извршење наредних задатака.

У дејствима нападача против снага у отступању, доминираће тежња да се отступајући делови и јединице браниоца растроје и униште. Тако је било и досада. Само у изузетним околностима нападач ће ићи на потискивање снага које се повлаче или отступају.

Из минулих ратова је познато да су дејства против снага у отступању начелно обухватала:

- интензивна извиђања са земље и из ваздуха;
- енергичан притисак с фронта;
- ватрене ударе у циљу растројавања и „прикивања“ снага које се повлаче;
- рушења и запречавања на комуникацијама у циљу онемогућавања извлачења;
- обухват и обилазак са тежњом да се снаге у повлачењу разбију или униште; и
- борбену активност убачених и партизанских јединица против снага које се повлаче при чему су ове акције имале различите циљеве.

Посматрајући набројано као тактичке мере и поступке и не улазећи у технику извршења и могућности које су пружала конвенционална, односно досад употребљавана борбена средства, можемо закључити да ће исто то обухватати и евентуална будућа дејства против снага у отступању. Међутим, нова борбена и техничка средства пружају нове могућности за дејство и то указује да ће се пред снагама у отступању испречити делом квалитативно нови проблеми, а они од раније познати биће понекад и знатно увећани. Исто тако, пред снагама које врше напад и гоњење, односно које дејствују против снага у отступању, стајаће квалитативно нови проблеми и у погледу примене борбених средстава и у погледу тактичких поступака, јер и против њих могу бити употребљена атомска и хемиска борбена средства.

Познато је какви су проблеми стајали пред страном која отступа и које је мере и поступке требало предузимати да би се обезбедило правовремео и сигурно одвајање и удаљавање од непријатеља. Остаје да се размотре нови моменти, али је пре тога потребно нешто казати о дејствима против снага у отступању с обзиром на нова борбена средства и нове погледе у тактици.

Пошто су нова борбена и техничка средства позната, ограничили смо се само на неке констатације и поменути она својства атомских и хемиских борбених средстава која су од посебног значаја за тему чланка.

Конструкције пројектила и средстава за њихово лансирање омогућују примену атомских борбених средстава (АВС) и против циљева у тактичкој дубини и релативно брзо по њиховом откривању.

Нека хемиска борбена средства (ХБС) пружају велике могућности брзог уништавања и дуготрајног неутралисања живе силе и подизања ефикасних и релативно великих препрека. У техничке могућности избацивања тих средстава на циљеве не треба сумњати.

Применом конвенционалног оружја могућно је неутралисати живу силу и технику. Могућна су и рушења, нарочито авиобомбама веће разорне моћи. Помоћу тих средстава постиже се и извесно паралисање кретања снага у отступању и стварају повољни услови за обиласке, отсецања и опкољавања. Међутим, искуства показују да ватрена дејства конвенционалним оружјем нису играла одлучујућу улогу у маневру опкољавања јер се није могао постићи такав интензитет неутралисања и рушења, да би се онемогућио отступни маневар. Отуда појава да су оклопне и механизоване јединице биле носиоци маневра опкољавања захваљујући, у првом реду, њиховој покретљивости при чему је, у једном створеној ситуацији за продоре у дубину, било основно: престићи снаге које се повлаче и наметнути им борбу у окружењу ван уређених положаја обезбеђујући на тај начин основни услов за брзо уништење.

Постојање атомских и хемиских борбених средстава знатно мења ситуацију јер она пружају далеко веће могућности за паралисање кретања противника. Ваља одмах напоменути да та средства не умањују значај и улогу брзопокретних снага, али стварају далеко повољније услове за њихово искоришћавање у маневрима опкољавања и уништавања снага у отступању.

Размотримо примену атомских и хемиских борбених средстава против снага које из одбране морају прећи у отступање са задатком да на новим положајима поново организују одбрану. У таквој ситуацији бранилац би имао три основна задатка:

- осигурати извлачење из борбе;
- спречити брзе продоре непријатеља у дубину;
- уредно повући снаге и организовати одбрану на новим положајима.

(Извршење тих задатака захтева комбиновано провођење великог броја мера и поступака, али се овде у њихову обраду не можемо упуштати.)

Шта би нападач предузео од момента кад открије браниочеве намере?

Пре свега појачао би извиђање зоне дејства и предузео припрему снага за гоњење. Затим долази на ред спречавање браниоца да се извуче из борбе. Тај циљ се без употребе ХБС постизао појачаним притиском с фронта и ватреним дејством по снагама на предњој линији одбране. Спречавање извлачења из борбе само применом тих мера и поступака у пракси је било скоро увек неизводљиво. Међутим, применом одређених ХБС по првом борбеном реду, при чему, поред контаминације живе силе и оружја, нормално долази и до контаминације земљишта на одређеној дубини, извлачење из борбе се поставља сасвим другачије. ХБС велике убојне моћи, и под претпоставком да нападнути располаже добром заштитном опремом, паралишу покрет снага и одузимају време јер се не може приступити извлачењу а да се претходно не предузму мере за деконтаминацију. Наиме, самим извлачењем не би се ништа постигло ако због непредузетих мера нападнути дође у безизлазан положај услед продирања отровних материја у организам људи. То практично значи да се контаминирана жива сила не може покренути с положаја пре него што се створе услови за то, а то и јесте оно што браниоцу онемогућује благовремено извлачење из борбе. Разумљиво је што се овакви удари ХБС могу изводити само под повољним тактичким и метеоролошким условима.

Наредна дејства против стране у отступању била би изражена напорима да се ватром уништавају откривени делови и јединице у покрету које су биле присиљене да нагусте у извесном степену уређене положаје. У новим условима атомска и хемиска борбена средства пружају могућност наношења великих губитака у врло кратком времену. Мере и поступци у циљу избегавања масовних губитака су утврђени и познати. Само, кад је реч о отступању, ваља се потсетити на то да се употребом хемиских и радиолошких борбених средстава страна у отступању може присилити на то да се креће најнеповољнијим правцима. На пример, поменута средства претстављају нарочито велику опасност ако су избачена на земљиште покривено растињем те би снаге у отступању биле присиљене да се крећу откривеним тереном при чему би се изложиле дејству осталог оружја и откриле план маневра. Применом радиолошких и хемиских борбених средстава могућно је, дакле, подизање на великој дубини врло ефикасних препрека које активно дејствују, а имају велику вредност и кад нису брањене. Тај моменат заслужује посебну пажњу. Вредно је потсетити се и на то да се применом тих средстава постижу два циља — контаминирање живе силе, наоружања и технике и подизање препреке. Ако нема могућности за израду пролаза, препреке изнуђавају скретање с правца кретања, а контаминирана жива сила се доводи у положај да мора обуставити покрет и изводити деконтаминацију при чему је крајње неприпремљена за прихватање борбе, док гониочеве снаге у то време обично нагрћу с фронта и врше обиласке.

Раније је било могућно снаге у отступању спречити да поседну повољне линије за одбрану само незадрживим гоњењем, или ранијим

избијањем гониочевих снага на дату линију употребом ваздушног десанта, убачених снага или брзих јединица у околностима које дозвољавају престизање гоњеног. Међутим, данас се то постиже контаминирањем тактички важних тачака и линија. У примени су при томе могућна два случаја: а) контаминирање наведених земљишних објеката пре него што на њих избију снаге које се повлаче или б) удар овим борбеним средством кад снаге избију на положаје који су погодни за вођење борбе. У оба случаја постиже се то да делови који отступају не могу организовати отпор на раније планираним положајима.

Проблеми отступања назирју се већ и из овога што је речено. Међутим, због неопходности извесне целине и јасноће изложићемо их одређеним редоследом у циљу лакшег схватања мера и поступака АВХ обезбеђења.

Први проблем је у томе што услед примене АВС може изненадно доћи до великих бреша у одбранбеном систему услед чега, ако је јединица присиљена на отступање, настаје тешкоћа организованог удаљавања од нападача, јер се његове брзе јединице могу изненадно појавити на најосетљивијим тачкама у зони отступања. Решавање тог проблема треба тражити у изналажењу начина да се спречи брзо продирање нападачевих делова на правцима и у време за које се он одлучио. Досад су маневри нападача парирани дејством артиљерије и авијације, запречавањем (на маневарском земљишту мало ефикасан начин) и ангажовањем резерви са задатком да макар привремено зауставе продор. Спречити продор нападачевих брзих делова није никада био једноставан задатак, али у условима примене борбених средстава велике уништавајуће моћи то ће бити још теже јер ће нападач тим средствима дејствовати првенствено против оних браниочевих делова који би се могли испречити као највећа сметња његовом надирању, при чему су могућна и велика неповољна изненађења. Ма са које стране прилазили разматрању изнетог проблема намеће се закључак да је спречавање брзих продора у дубину најлакше и најсигурније ако се против нападача (гониоца) употребе она борбена средства којима му се наносе масовни губици или одузима време. Другим речима, поред тога што ће такве нападачеве маневре бити могућно парализати и употребом класичних средстава и инжињерским запречавањем датих праваца, најефикаснији начин, изгледа, биће употреба атомских и хемиских борбених средстава по оним деловима који су се експонирали као носиоци маневра. При томе се има у виду извођење А удара, односно примена ХБС велике убојне моћи и дужег трајања у циљу уништавања и контаминирања нападачеве живе силе и подизања хемиских препрека. Закључак о ефикасности ХБС примењених у наведене сврхе заснива се на чињеници да ниједна позната заштитна опрема не може пружити толику заштиту против ХБС на које се овде мисли да би контаминирани јединице могле предузети дејство без озбиљног губитка времена. (У питање губитака не улазимо јер би нас то далеко одвело. Они би зависили од врсте примењеног ХБС, квалитета заштитне опреме и услова у којима се

налази контаминирана јединица.) Добрим избором момента и места употребе одговарајућих ХБС могућно је бар привремено зауставити наступање како пешадије тако и оклопних снага.

Примена А и Х БС у склопу мера за обезбеђење отступног маневра може бити предмет посебног разматрања. Међутим, сигурно је да би се њиховом применом знатно ограничиле могућности нападача, мада би остао још читав низ проблема које би требало решавати другим путевима.

С обзиром на велике могућности брзог уништења живе силе применом А и Х БС, изгледа да ће се употреба резерви при отступању у циљу спречавања дубљих продора нападача заснивати на начелу дејства из заседе. То је, по свему судећи, најсигурнији пут да се снаге не открију прерано и да избегну уништење пре него што ступе у борбу. Значи, резерве би требало правовремено и тако распоређивати да се избегне кретање у неповољно време, а положаје поседати прикривено отварајући ватру тек кад нападач избије на блиско отстојање независно од тога да ли ће резерва даље дејствовати по начелима одбране или прелазити у противнапад. Прерано, односно несмотрено откривање резерви скупо ће се плаћати. Отуда закључак да се резерве морају прикрити до момента ступања у непосредан додир с нападачем и у случајевима кад се неће моћи применити принцип заседе.

Већ је било речи о томе на који се начин може ометати извлачење из борбе. С обзиром на то да ће се пешадија начелно увек борити на положајима који пружају могућност прикривеног извлачења, стрељачком и артиљериском ватром најчешће неће бити лако спречити је да се одвоји од нападача. Али та околност не може ублажити проблем извлачења из борбе ако је нападач применом ХБС предузео мере за „прикривање“ првог борбеног реда снага у одбрани. Пошто ће нападач те мере применити кад му је стало да ономогући извлачење, а то значи кад околности постану најтеже за браниоца, то питање заслужује посебну пажњу.

Способност јединица да се и у изнетим случајевима брзо одвоје од непријатеља зависиће у првом реду од вредности њихове заштитне опреме и обучености да се брзо ослободе ограничења насталих контаминирањем и сачувају своју маневарску и борбену способност.

Питање заштитне опреме и обучености, истина, није везано само за наведену борбену околност, већ има далеко шири значај, али се баш у изнетом случају најдрастичније испољава, пошто су то и најтеже околности за делове који су доживели контаминирање. Може се претпоставити и то да непријатељ неће увек смети извршити напад (јуриш) на положај на који је избацио ХБС. Међутим, исто тако треба имати у виду да „прикованим“ деловима не прети увек највећа и једина опасност од непријатеља с фронта, него да су опаснији они његови делови који изводе маневар опкољавања.

Уопштено говорећи, извлачење из борбе јединица које је непријатељ контаминирао (независно од тога о коме је положају реч) обезбеђиваће се:

— ватреном подршком контаминираних (контаминирањем неутралисаних) делова у циљу спречавања евентуалног јуриша нападача с фронта;

— заустављањем (макар и за краће време) нападачевих делова који покушавају да опколе браничеву јединицу која је контаминирањем привремено спречена да се повуче с положаја; и

— интервенцијом јединица АВХО у циљу израде пролаза за рачун јединице која се нашла у контаминираном рејону.

Способност јединице за самостално извлачење из контаминираног рејона биће загарантована ако се обезбеди бар један од ова три услова:

— да постоји заштитна опрема која омогућује људству да пређе преко контаминираног земљишта без већег ризика;

— да је снабдевена неким лаким уређајима за деконтаминирање земљишта (прављење пролаза минималног капацитета); или

— да су правремено израђене наткривене саобраћајнице толике дужине да се њима може изићи са контаминираног положаја.

Интервенција јединица АВХО у циљу отварања пролаза на полсјајима могућна је само ако располажу машинама за деконтаминирање способним за кретање ван путева и ако су заштићене оклопом одговарајуће јачине. Но, то је само техничка страна питања. Извршење овог задатка условљено је и распоредом делова јединица АВХО. Ако се предвиђа њихова употреба у такве сврхе онда извесни делови морају бити распоређени и задатком оријентисани тако да могу интервенисати у најкраћем року и на најцелисходнији начин.

Препреке успостављене помоћу атомских и хемиских борбених средстава могу се појавити као резултат рушења (кратери или набачени материјал) или као контаминирања настала нуклеарном експлозијом, односно избацавањем Р (радиолошког) или Х БС. Али, без обзира на начин на који су успостављене, оне могу да успоре или онемогуће кретање снага на датим правцима.

Препреке настале као последица рушења вероватно се неће моћи правремено отклонити у условима отступања и могу стварати посебне тешкоће при извлачењу возила и теже технике. Али, у зонама где је кретање ван комуникација искључено, вероватно, ни нападач неће смети предузети таква рушења, јер би онемогућио и кретање властитих јединица. Изузетан случај може бити кад је земљиште непроходно за возила на точковима, а бранилац нема возила на гусеницама. Тада ће нападач, ако располаже гусеничарима, рушењем комуникације онемогућити повлачење, а ипак задржати слободу маневра.

Препреке подигнуте применом Р и Х БС другачије се испољавају, али у одређеним условима и оне могу не само да успоре, већ и да искључе кретање датим правцима.

И једне и друге препреке у принципу:

— доводе до губитка у времену што може имати и тешке последице;

— условљавају губитке у живој сили, ако јединице, не знајући за њих, незаштићене уђу у контаминирани рејон или кад су са недовољно ефикасном заштитном опремом присиљене да преко њега прелазе;

— доводе до гомилања снага ако се не могу лако савладати или обићи, а нападач набаци задње делове ка онима који су заустављени на препрекама;

— изнуђавају промену праваца повлачења под неповољним условима и у супротности са првобитним планом што отежава руковођење и доводи у опасност планирани маневар;

— могу изнудити повлачење преко откривених рејона чиме се снаге излажу губицима и откривају намере; и

— онемогућују поседање и одбрану извесних важних положаја.

Остаје да се размотре мере и поступци које би бранилац (страна која отступа) могао предузимати у циљу парирања непријатељевих дејстава, обезбеђења плана отступног маневра и поседања нових положаја.

Пре доношења одлуке о начину извођења отступања биће пре свега потребно да се процене нападачеве могућности у погледу употребе А и Х БС са посебним освртом на његове могућности да примени ових средстава паралише отступни маневар и спречи поседање нових положаја. Из такве процене ситуације треба да произиђу закључци:

— на којим местима непријатељ може да изврши рушење;

— која места пружају услове за подизање ефикасних Р и Х препрека;

— на којим тачкама долази у обзир избацивање Р и Х БС у циљу спречавања поседања положаја за одбрану;

— на којим линијама обезбедити сигуран отпор и за колико времена у случају да нападач контаминира извесне колоне у повлачењу;

— који су правци најповољнији за повлачење, а које узети као алтернативне за случај да на извесним правцима буде онемогућено кретање;

— које положаје посести ако нападач контаминира положаје на које је наређено повлачење;

— у којим количинама и на којим местима поставити деконтаминациска и заштитна средства;

— како организовати АБХ извиђање и осматрање у зони отступања;

— како распоредити инжињерске и јединице АБХО у циљу њихове интервенције за отварање пролаза у препрекама и како обезбедити њихово садејство;

— на који начин ограничити нападача у употреби А и Х БС.

АБХ извиђање и осматрање у зони отступања треба да омогући правремено предузимање одговарајућих мера у циљу избегавања масовних губитака и благовременог извршења плана отступног маневра. Оно треба да на време пружи податке о томе где је нападач

избацио А (Р) и Х БС, у коликим количинама и да ли се настале препреке могу обићи, односно за које време и каквим средствима се могу у њима отворити пролази. На основу тих података би се доносила одлука и предузимале мере. У отсуству таквих и благовремено добијених података тешко би било избећи да јединице упадну у контаминирани рејоне, а још теже правовремено их скренути на друге правце (положаје) и организовати израду пролаза кроз препреке, односно предузети инжињерске радове у циљу омогућавања кретања технике правцима којима се располаже.

АВХ извиђање и осматрање обезбеђују се делом преко свих родова, а посебно распоредом извиђачких јединица АВХО на најважнијим тачкама у зони отступања (АВХ осматрачнице) и дејством АВХ извиђачких патрола на возилима.

Распоред и снабдевеност јединица АВХО за деконтамирање треба да гарантују брзу интервенцију нарочито при изради пролаза у препрекама на правцима кретања колона које отступају. Њихово дејство треба усмерити на оне делове комуникација на којима није могућно обићи препреке. Ако се предвиђа савлађивање Р и Х препрека употребом возила, делови јединица АВХО се постављају тако да могу брзо интервенисати у циљу деконтамирања превозних средстава на погодном месту по њиховом изласку из контаминираног рејона.

С обзиром на то да нападач може извршити запречавање и на тај начин што ће предузети рушење делова комуникације и на иста места избацити и ХБС, биће неопходно обезбедити садејство између јединица инжињерије и АВХО на оспособљавању комуникација.

Потреба за благовременим истурањем деконтаминациских материја на одређене тачке у зони отступања произилази из тога што деконтамирање земљишта изискује велике количине материјала и што је у фази повлачења тешко издвајати возила за његов дотур са већих удаљења. Лоцирања резерви одеће и заштитне опреме и њихово коришћење је проблем који захтева посебну студију.

На крају треба истаћи значај облика отступног маневра. Све друге мере и поступци АВХ обезбеђења јединица које отступају, ма колико да су неопходне и корисне, не решавају проблем ако се организовањем отступног маневра не постигне такав распоред снага који ће обезбедити максималан отпор и нужну растреситост за време кретања. Истовремено треба нагласити да кретање у мањим упоредним колонама, уз коришћење читаве ширине зоне отступања, поставља на дневни ред многа питања и из домена руковођења отступним маневром.

У чланку је учињен покушај да се истакну основни проблеми који произилазе из могућне примене А и Х БС и да се укаже само на неке могућности и начине њиховог решавања. Проблематика отступања могла би се целовитије и дубље сагледати на вежбама јединица које би се изводиле под околностима које би свестрано дочаравале могућне ратне ситуације. На таквим вежбама постоје и најреалнији услови за изналажење решења.